

ח) לעורך אותם להוסיף בלימוד בכל יום מימי החנוכה מענייני חנוכה אשר בתורה – לכבוד ימי החנוכה.

ט) להדליק נר חנוכה בזמנו בברכה במקומות ציבוריים ופומביים, כדי להדגיש העניין ד'פרסומי ניסא'. בכל עיר ועיירה, כפר ומושב, במקום הציבורי והמרכזי ביותר. ואם יש אפשרות להדליק גם במקומות נוספים – מה טוב. יש להודיע לנאספים שאינם יוצאים ידי-חובתם בהדלקה זו, ולעוררם להדליק נר חנוכה בביתו של כל אחד ואחד. כשנאספים במקום לא-יהודים, יש לעוררם על דבר מצוות בני-נח שנצטוו בהן. ומצווה לפרסם עושי מצווה, כולל על ידי פירסום התמונות וכו'.

י) בדומה להדלקת שחרית בבתי-הכנסת – להדליק ללא ברכה גם ביום זאת חנוכה, וכל שכן בשאר הימים, בכינוסים ואסיפות במעמד עשרה מישראל, ובמיוחד ילדים רבים, עם סיפור-פירסום הנס'.

5) סה"ש תשמ"ז ח"א עמ' 172. וראה גם שיחות-קודש תשל"ד עמ' 237.
6) 'התנועות' תשמ"ט ח"ב עמ' 23.

7) סה"ש תשמ"ז ח"א עמ' 190.
הלכה למעשה, מדליקין על ידי יהודי שכבר הגיע למצוות וברכה, אף שאין זה 'בית הכנסת' שנפק בשו"ע לברך על ההדלקה בו. וכפי שנהגו בפומבי שנה אחר שנה בהדלקה העולמית שנערכה בסיוע לוויין [ראה סה"ש תשנ"ב ח"א עמ' 189] החל משנת תשי"ג במקביל גם בלונדון ובפריז וכיו (שם הדליקו בכיכר העיר) **בהוראתו ובהשתתפותו הפעילה של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו.**

ולכאורה מתאים הדבר לפי טעם הריטבי"א והריב"ש להדלקה בבית-הכנסת, משום **פרסומי ניסא בלבד**, וכ"ה בשו"ע סי' תרע"א סי"ז (ראה אנציקלופדיה-תלמודית ערך 'חנוכה'; כרך טו עמ' רסז), וכמ"ש בשו"ת יביע אומר (ח"ו חאו"ח סי' נו אות ו) ועוד, שאף המברכים במסיבות **כנהוג** בארה"ק, יש להם על מה שיסמוכו (ולמעשה גם המחמירין בדין ספק ברכות להקל אי"א זאת במקום מנהג, ונפוץ ביותר באה"ק להדליק בברכה במסיבות חנוכה).

[ביכפר חב"ד גיליון 740 עמ' 76 מובא, שהחנוכיה הגדולה שבשדרה החמישית במנהטן גובהה 9.75 מ' – למעלה מעשרים אמה – ושורתה וגם גודלה נעשו באישור הרב, עיי"ש. ויש לברר דיוק הפרטים הללו, כי לכאורה אי"א לומר שהוא כדן היכר ע"י ציורים 'אמלטר', שו"ע אדה"ז סי' שסג סכ"ח – עי' לקו"ש ח"ה עמ' 456 בהערה סד"ה ושלטא. ועיי"ע].

פעילי המבצע הורגלו לאחרונה להדליק בחנויות ע"י הקופות וכדו', ועד"ף לברך כשיש שם כבר עשרה (עי' ביה"ל תרע"א סי' ד"ה ויש נוהגין, שבמקום צורך די שניעו אח"כ, וכ"פ בשו"ת מנח"א ח"ב סו"ס סח. ועי' ברמ"א תרי"ח ובכף-החיים שם), וכשאין עשרה – עד"ף להדליק בחלון הראווה. וכ"ז לכאורה גם אם נסגרות החנויות תוך פחות מחצי שעה, ועד"ז בביהכ"נ.

8) סה"ש תשמ"ז ח"א עמ' 172. וגם מזה מוכח להדליק בברכה, כנ"ל בהערה הקודמת.
9) שיחת מוצאי זאת חנוכה תשל"ד סי"ג.

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
וצוקללה"ה נבג"מ ז"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תע

ערב שבת-קודש
פרשת וישלח
י"ז בכסלו ה'תשס"ד

יוצא-לאור על-ידי
מכון ליובאוויטש שעל-יד
צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

לזכות
האחים התמימים הדגולים לבית
דייטש
הרה"ח ר' זלמן, ר' יוסף, ר' אברהם-משה
וגיסם ר' גבריאל גופין שיחיו

"מבצע חנוכה"

מאת הרב יוסף-שמחה גיזבורג

בשנים האחרונות הציע כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מספר פעולות שמטרתן לחזק את קיום מצוות ומנהגי חנוכה. ועניין מיוחד לזה בארה"ק ת"ו, שבתור 'פלטריין של מלך' זקוקה לאור במיוחד, ולביטול החושך, שישפיע גם "על פתח ביתו (=ארה"ק) מבחוץ" להגנה ושמירה עליה ועל תושביה.²

א) לפעול [וגם הנשים יפעלו בזה, ואדרבה – במיוחד, הן במבצע חנוכה כפשוטו והן בתוכן הפנימי להאיר בכל מקום ב'נר מצווה ותורה אור', אלא שהפעולה בזה צריכה להיות בתכלית הצניעות, גם באופן דמהדרין מן המהדרין, כמוכחן וגם פשוט³] להדליק נר חנוכה בכל בית יהודי [ואף לתת להם מנורת-חנוכה במתנה⁴]. ובמקומות שאין האנשים מדליקים – ישתדלו לכל-הפחות שאשה (או ילדה) תדליק נר חנוכה (אף-על-פי שמכמה טעמים עדיף שידליק איש ולא אשה).⁵

ב) כל הגברים, ובכללם גם ילדים רכים, ידליקו חנוכייה לעצמם.

ג) לאסוף את ילדי ישראל – גם מי שלא למדו מעולם בבית-ספר יהודי – לספר להם את סיפור נס החנוכה, לשמח אותם (רצוי גם בסופגניות וכדומה), ולאפשר להם להדליק חנוכייה. כמורכב בקשר ליהודים הנמצאים לעת-עתה בכת"רפואה או בכת"כלא, והנמצאים בכוחות הצבא והמטרה – בכל אתר ואתר⁶ להשתדל שבכל מוצב זה"ל יהיה לפחות מנורת-חנוכה אחת, ושכל יום ידליק בה חייל אחר. וכן לומר להם דברי תורה עם חלוקת דמי חנוכה, ועדיף שגם החיילים עצמם יאמרו דברי תורה ויחלקו דמי חנוכה, ושתהיה להם קופת צדקה על השולחן או על הקיר.⁷

ד) להשפיע על החברים והשכנים היהודים להדליק נרות חנוכה.

ה) להשתדל שכל ילדי ישראל, בנים ובנות, יקבלו מעות חנוכה.

ו) מה טוב אשר גם הילדים יתנו מעות חנוכה לחבריהם, והילדות לחברותיהן.

ז) לעורר את הילדים לתת צדקה במשך ימי החנוכה (חוץ משבת-קודש, כמוכחן) ותמורת זאת ייתנו בערב שבת כפליים – גם עבור יום השבת.

1) רכזו בישב המועדים (תשנ"ג) עמ' 98, ונוספו עליהם חלק מסי'ג וסעיפים ט"י. אגב, בשנת תשל"ד היתה הוראה שגם ילדים בגיל רך ידליקו נרות חנוכה (ואף הבנות – כהוראת שעה, ראה לוח השבוע ע"י ציון 63 ובהערה).
2) שיחת ש"פ וישב תשל"ח סכ"ה (הנחת התי' בלתי מוגה, שיחות קודש תשל"ח ח"א עמ' 303).
3) שיחת מוצש"ק חנוכה תשי"מ סכ"ד כה, ועוד.
4) שיחת ש"פ וישב תשל"ד ס"ה (הנחת התי' בלתי מוגה – שיחות קודש תשל"ד ח"א עמ' 196).

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

י"ז בכסלו ה'תשס"ד – כ"ד בכסלו ה'תשס"ה

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	י"ז בכסלו	ה' עירובין. פרק ג-ה.	ה' עבודת כוכבים וחקותיהם. פרק יב.	מל"ת שכ.
ש"ק	י"ח בכסלו	פרק ו-ח.	ה' תשובה.. בפרקים אלו. פרק א.	מל"ת שכא.
א'	י"ט בכסלו	ה' שביתת עשור.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ב.	מ"ע קסה. מל"ת שכת. מ"ע קסד. מל"ת קצו.
ב'	כ' בכסלו	ה' שביתת יו"ט.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק ג.	מ"ע קנט. מל"ת שכג. מ"ע קס. מל"ת שכד.
ג'	כ"א בכסלו	פרק ד-ו.	פרק ד.	מ"ע קסב. מל"ת שכה. מ"ע קסג. מל"ת שכו.
ד'	כ"ב בכסלו	פרק ז-ח. ה' חמץ ומצה.. בפרקים אלו. פרק א.	פרק ה.	מ"ע קסו. מל"ת שכז. מ"ע קסז. מל"ת שכח. קצט.
ה'	כ"ג בכסלו	פרק ב-ד.	פרק ו.	מ"ע קנו. מל"ת קצז. קצח.
ו'	כ"ד בכסלו	פרק ה-ז.	פרק ז.	מל"ת ר. רא. מ"ע קנח.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר		זמן וציצית ותפילין	זמנ זריחת החמה	סוף זמן ק"ש	צוות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	לפני הזריחה	ד' 72 לפני הזריחה							
ו', י"ז בכסלו	4.26	5.14	5.37	6.37	9.01	11.34	12.04	4.36.8	5.03
ש"ק, י"ח בכסלו	4.26	5.15	5.37	6.38	9.01	11.35	12.05	4.37.0	5.04
א', י"ט בכסלו	4.27	5.15	5.38	6.39	9.02	11.35	12.05	4.37.3	5.04
ב', כ' בכסלו	4.27	5.16	5.39	6.40	9.03	11.36	12.06	4.37.6	5.04
ג', כ"א בכסלו	4.28	5.17	5.39	6.40	9.03	11.36	12.06	4.37.9	5.05
ד', כ"ב בכסלו	4.29	5.17	5.40	6.41	9.04	11.37	12.07	4.38.3	5.05
ה', כ"ג בכסלו	4.29	5.18	5.40	6.42	9.04	11.37	12.07	4.38.7	5.05
ו', כ"ד בכסלו	4.30	5.18	5.41	6.42	9.05	11.38	12.08	4.39.1	5.06

* הזמנים מתייחסים לאזור השפלה. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
*** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
וישלח	4.01	5.16	4.14	5.17	4.04	5.15	4.19	5.19
וישב חנוכה	4.03	5.19	4.17	5.20	4.06	5.18	4.21	5.22

עורך ראשי: מנחם-מענדל ברוך • עורך: שניאור-זלמן רודמן • הגהה: יוסף-יצחק איידלמן

מור"ל: מכון ליובאוויטש שיע"י צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: http://chabad.org.il דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

הפתח, בחלל פתח החדר, ואין מדייקים אם הנרות מונחים ממזרח למערב או מצפון לדרום⁷⁴.

כדאי ונכון שהילדים ידליקו בפתח חדרם הפרטי [אם תנאי המקום והבטיחות מאפשרים] נר חנוכה, ויש בזה גם מעין חינוך 'מקדש-מעט' שלהם בחנוכה⁷⁵.

ט"ו אלול הכיכא:

מגש, ואף כיסא או שולחן שהניחו עליו נר-חנוכה, נעשה בכך 'בסיס לדבר האסור', ונאסר בטלטול בשבת. אם יודעים שיוזקקו במשך הערב לשימוש בכיסא, או להזיזו הצידה כדי לעבור שם (ולא רק כדי "שלא ישחקו בו הילדים" וכדומה), קיימות שתי אפשרויות:

(א) להניח את החנוכייה על מגש, ויחד איתה להניח שם מבעוד-יומים חלה (או גביע-קידוש חשוב), שאז יהיה המגש מותר בטלטול, ולאחר שיכבו הנרות, כ"בסיס לדבר האסור ולדבר המותר", עם החנוכייה שעליו, לכל מקום שרוצים, כ"טלטול מן הצד לצורך דבר המותר", והכיכא יתפנה.

(ב) להניח את החנוכייה על הכיכא יחד עם חלה כנ"ל. לאחר שיכבו הנרות יוזקקו למקום-הכיכא, יהיו רשאים לטלטל הצידה, לכל מקום שרוצים, את הכיכא וכל אשר עליו, כנ"ל במגש, והמקום יתפנה⁷⁶.

הנרות יעמדו בשורה ישרה ולא בעיגול.

כמורכב לא יהיה נר יוצא ונר נכנס, ולא אחד גבוה ואחד נמוך (הקובע לעניין זה הוא גובה השלהבת). חייב להיות הפסק בין נר לנר, כדי שלא יתקרבו השלהבות זו לזו וייראו כמדורה. יש להרחיק את החנוכיות של בני הבית זו מזו, כדי שיהיה היכר לכל אחת מהן לחוד⁷⁷.

מדליקים כשהחנוכייה מונחת במקומה, ומשאירים אותה במקומה כל משך הזמן שעליה לדלוק⁷⁸.

התחלת ההדלקה היא לאחר סיום כ"ב הברכות. מדליקים בשמן זית, וה'שמש' שבו מדליקים את הנרות הוא נר של שעווה⁷⁹. מתחילים להניח את הנרות בקצה הימני של המנורה⁸⁰.

אמירת 'הנרות הללו' – לאחר גמר ההדלקה⁸¹.

היום אין מתעכבים חצי שעה סמוך לנרות⁸². מנהגי חנוכה: בימי החנוכה צריכה להיות הוספה מיוחדת גם בלימוד התורה. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה יושב אחרי הדלקת נר חנוכה בסמיכות לנרות חנוכה ולומד תורה⁸³.

יש אומרים שיש לאכול בחנוכה מאכלי חלב וגבינה, זכר לנס שהיה על-ידי יהודית, בתו של יוחנן כהן גדול⁸⁴.

מנהג ישראל (תורה היא) לאכול מאכלים שעשויים בשמן, לזכר נס השמן⁸⁵.

74 שרק הוא מיוחד לכל אחד מהם. ועליהם להסדיר תור לשמירה מפני סכנת דליקה ח"ו.

75 ספר-המנהגים.

76 ספר-המנהגים. 77 וכוין שמדובר בבית אחד, מדליק בעלהבית במקום המרכזי, והילדים רשאים להדליק בחדרם, בקל וחומר מהאמור בהערה 73.

78 הרה"ג הרב לוי-יצחק שי הלפרין, ע"פ שו"ע אדה"ז סי' רע"ז סי', רע"ז סי"ד, ש"י סי', ש"י"א סי"ט (העניין נדון ונתבאר לפרטיו בהתקשרותי גיליונות רפ"ג, שפ"ג, שפ"ד וש"י).

79 במקרה של צורך גדול לטלטל לפני-כן, יעשה שאלת חכם ע"פ המבואר בסי' רע"ז סי"ג.

80 דרכי-משה והגיה סי' תרע"א סי' ואחרונים, וראה אנציקלופדיה תלמודית ערך 'חנכה' עמ' שלו.

אהבת ישראל - יסוד עיקרי בתורת החסידות

נשיאי חב"ד היו מונחים בעניינים העמוקים ביותר שבפנימיות התורה וביחד עם זה הדגישו את גודל העילוי שבנשיית טובה ליהודי, בגשמיות וברוחניות □ הפצת פנימיות התורה עתה היא תנאי והכנה לביאת המשיח אשר ימשיך לעולם הזה הגשמי את הגילוי די"עולם האצילות" □ משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר דיבר פעם בהתוועדות בגשמיות או ברוחניות.

ב. זהו גם הביאור בספור נוסף שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר ג"כ בהתוועדות די"ט כסלו:

כ"ק אדמו"ר נ"ע סיפר ששמע מאביו, אדמו"ר מהר"ש, ששמע מאביו, הצמח-צדק: בשנת תקס"ט היתה אצל הסבא – רבינו הזקן – יום-טוב שמה.

– כשהיו אומרים "יום טוב" סתם, היו יודעים שהכוונה היא לי"ט כסלו.

הסבא (רבינו הזקן) קרא לבניו, אדמו"ר האמצעי, הר"ר חיים אברהם והר"ר משה, וגם אני (סיפר הצמח-צדק) הייתי נוכח, וביושבו אצל השולחן כשראשו נשען על שתי ידיו, שאל אותם, מהו החילוק בין "משכיל" ל"עובר". בתחילה השיב אדמו"ר האמצעי, אחר כך ר' חיים אברהם, ואחר כך ר' משה.

ואמר רבינו הזקן: זהו החילוק בין "משכיל" ל"עובר" כבריאה, יצירה ועשייה, אבל מהו החילוק בין "משכיל" ל"עובר" באצילות? וביאר בעצמו, שהחילוק הוא – אם יש

די"ט כסלו אודות המנהג בראש-השנה – ששייך לי"ט כסלו, כנ"ל מאגרת הקודש של אביו כ"ק אדנ"ע ש"היום הזה הוא ראש-השנה לדא"ח":

תיכף לאחרי תפלת ערבית אומר כל אחד לחבירו: "גוט יום טוב, לשנה טובה תכתב ותחתם".

ואף-על-פי שכאשר באים מתפילת ערבית בראש-השנה נמצאים בתנועה של שברון לב ("מ'איז צובראכן בא זיך"), וכידוע מנהג רבותינו נשיאינו שבתפילת ערבית בליל ראשון בראש-השנה היו מאריכים ביותר בבכיות גדולות, אף-על-פי-כן, הרבר הראשון שעושים מיד לאחרי התפילה הרי זה קשור עם טובתו של יהודי, שתהיה לו כתיבה וחתימה טובה.

וזהו גם שאהבת ישראל היא מהיסודות העיקריים תורת הבעש"ט – כידוע הפתגם שאמר הבעש"ט, שלפעמים יורדת נשמה למטה בעולם הזה על משך שבעים-שמונים שנה, וכדאי הרבר, כדי לעשות טובה ליהודי

1 שיחת י"ט כסלו תש"ד בתחלתה (סה"ש תש"ד ס"ז ע' 47 ואילך).
2 ראה סה"ש תש"א עמ' 27.
3 ראה כתוב-שם-טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סר"ט. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ה איר).
4 שיחת י"ט כסלו תרח"צ ס"ג (סה"ש תרח"צ

78 שו"ע תרע"ה סי"א, ובמשניב סי"ק ו.

79 ספר-המנהגים, שערי הלכה ומנהג שם, ועיי"ש הטעם.

80 ספר-המנהגים מסידור אדה"ז, ושם נסמנו מקורות נוספים.

81 ספר המנהגים.

82 היום-יום, כ"ה בכסלו (ומהלשון משמע, שבכל זאת התעכב מעט), ספר המנהגים.

83 התוועדות תשמ"ב ח"ב עמ' 599 ועמ' 618. ובשיחת מוצאי זאת חנוכה תשל"ה סי"ט (מונה), שיחות-קודש תשל"ה ח"א עמ' 284), שמ"ד לאחרי ההמתנה ע"י הנרות ישב ללמוד שיעור גמרא.

84 הוספות לשיעור אדה"ז סי' תר"ע סי"ג, מהרמ"א שם.

84 סה"ש תשנ"ב ח"א עמ' 196 הערה 26.

געשמאק בעציצת, או שיש געשמאק בעשיית טובה ליהודי.

ג. ובהקדמה:

עולם האצילות נקרא בספרי קבלה בשם "עולם האחדות", על יסוד מאמר התיקוני-זוהר שבעולם האצילות "איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד", כך, שאין שם מאומה מלבד אלוקות.

אבל, יהודי בעבודתו, יכול להיות גם בעולם האצילות – לא רק כפי שנשמתו היא בלא גוף, אלא גם בהיותו נשמה בגוף.

וראיה לדבר – מנוסח ברכות השחר שתיקנו אנשי כנסת-הגדולה עבור כל אחד מישראל, כולל גם פשוט שבפשוטים, שמחוייב כאמירת ברכות השחר: "נשמה שנתת בי טהורה היא", עוד לפני ולמעלה מהמדרגה ד"אתה בראתה", והיינו, שאצל כל אחד מישראל יש נשמה שהיא למעלה מעולם הבריאה – נשמה דאצילות, וכיוון שנשמה זו נמצאת בו, הרי מובן, שעל-ידי השתדלות ויגיעה, "יגיעת ומצאת", יכול להמשיכה שתהיה אצלו בגלוי.

ועל-דרך מה שכתוב בוזהו פרשת משפטים⁸ "זכה בר נש כו' זכה יתיר וכו'" – ככל פרטי המדריגות שנימנו שם, ועד ש"היבין ליה ברתא דמלכא", שזהו בחינת נשמה דאצילות. וכל זה – אפילו בהיותו למטה, ובהתעסקותו בעניינים גשמיים, ועד שמתעסק עם אינו-יהודי – כדמוכח מדיבורו של משה רבינו עם פרעה מלך מצרים, שהרי פרעה היה מג' קליפות הטמאות לגמרי, שלמטה אפילו מעולם העשייה (לא רק הרוחני, אלא גם) הגשמי והחומרי, ואילו משה רבינו היה נשמה דאצילות, וכדאיתא באגרת-הקודש⁹ (בסוף ספר התנאי) שאפילו כפי שירדה למטה היתה

נשמה דאצילות, ואף-על-פי-כן היו מדברים זה עם זה. ונמצא, שגם בארץ מצרים, "ערוות הארץ"¹⁰, יכול יהודי להיות בעולם האצילות בגלוי!

ולאחרי מתן-תורה הרי זה שייך (לא רק אצל משה רבינו, אלא גם) אצל כל אחד מישראל, כנ"ל מנוסח ברכות השחר: "נשמה שנתת בי טהורה היא", למעלה מבחינת "אתה בראתה", וכיוון שנוסח זה בא באמירה בדיבור, הרי מוכח, שזהו עניין שבא בגלוי, דאם לא כן, היה נשאר במחשבה באופן של העלם.

ועל-ידי הנשמה דאצילות, ששם "איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד", ונקרא עולם האחדות – ביכולת כל אחד מישראל לפעול בחלקו בעולם, ולמלא את הכוונה העליונה, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

וזהו עניינה של תורת החסידות – החל מראש-השנה לחסידות, וממנו נמשך כוח על כל השנה כולה – לגלות זאת אצל כל אחד מישראל.

ובעניין זה – אופן העבודה של כל אחד מישראל בעומדו בתכלית העילוי, שבהיותו למטה נמצא הוא בעולם האצילות – ישנו החילוק שבין "משכיל" ל"עובד", – על-דרך החילוק שבין "משכיל" ל"עובד" בעולם העשייה, שנשתלשל מהחילוק שבין "משכיל" ל"עובד" בעולם האצילות, ככל העניינים שבעולם העשייה, שישנם תחילה בעולם האצילות, ומשם נשתלשלו למטה – והחילוק הוא – אם יש געשמאק בעציצת, או שיש געשמאק בעשיית טובה ליהודי.

ד. והעניין בזה:

בנוגע לציצית – איתא בוזהר¹¹ שזהו עניין המרכבה שיש בה ד' קצוות, ד' רגלים,

(8) ח"ב צד, ב.

(9) ס"ב (קל, א).

(10) מקץ מב, ט. ש. יב. וראה קה"ר פ"א, ד.

(11) ראה תקו"ת ת"י (כה, סע"ב ואילך).

"קרה וצריך היה לטלטל המנורה טפח וטפחיים לקרבה לאדמו"ר כדי שיוכל להדליק הנרות, ואחר-כך היו מעמידים אותה במקומה. ובכל זאת בירך בעצמו והדליק"⁶⁹.

אין מדליקים נר חנוכה מנר חנוכה אחר, אלא מהשמש או מנר של חול"⁷⁰.

מנהג רבותינו נשיאינו שהיו מדליקים נר חנוכה על פתח אחד החדרים ולא על החלון⁷¹, משמאל הנכנס דהיינו מול המזווה, כדי שתהיה מזווה מימין ונר חנוכה משמאל ונמצא שהוא מסובב במצוות⁷².

צריך להדליק את הנרות בבית שבו אוכלים בקביעות, ויש להעדיף את מקום האכילה על מקום השינה. ההולך לאכול באקראי בבית חבירו, צריך לחזור לביתו ולהדליק שם⁷³.

מניחים את החנוכיה סמוך לעובי מזוזה-

הנשואים מדליקים בחגירת אבנט⁶⁸. בימינו מחנכים את הבנים להדליק נרות חנוכה מגיל רך ביותר⁶⁹.

הנהגת בית הרב, שהבנות (בכל גיל) לא הדליקו נרות חנוכה, אלא יצאו בזה על-ידי אביהן, ואחר-כך – בעליהן⁶⁹.

כשכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע היה עוזב את ביתו לפני חנוכה, היה מצווה לזוגתו הרבנית שטערה שרה נ"ע שתדליק את החנוכיה בעצמה (אף שאת הברכות היתה שומעת מאחד הגברים)⁶⁴.

מעמידים את החנוכיה על כיסא, מעל שלושה טפחים – ואין מדייקים שיהיה למעלה משבעה טפחים או סמוך לשלושה טפחים⁶⁵, אך לא מעל עשרה טפחים⁶⁶. ה'שמש' קצת למעלה⁶⁷ מן הנרות⁶⁸.

אדה"ז, ולקויש ח"יה עמ' 445]. וראה אי"ר וברכ"י סי' תרע"ג ס"ג.

(61) ספר-המנהגים. וכן הקפיד הרבי לנהוג כו"כ שנים. (62) בשנים האחרונות הנהיג הרבי שגם בנרות חנוכה מתחילים הבנים בגיל רך, ראה לעיל במדור "הזמן גרמא" על "מבצע חנוכה" סי' ב'הערה, וישב המועדים (תשנ"ג) עמ' 101. "התקשרות" גיליון ח"י עמ' 14 הע' 11, וש"י. ומשתדלים לחנכם עם כל ההידורים (ע' ליקוטישיחות ח"י עמ' 251).

(63) ספר-המנהגים, ע"י. לקויש חלק ל' עמ' 312. ועל-אף האמור בשלשלת היחסי שבראש ס' 'היום יום' מהדורת

תשנ"ה עמ' 34, על שנת תשמ"ח (מוגה?), שהרבי "מעורר שכל ילד/ה ידליק נרות חנוכה בפתח חדרו", והכוונה להנדפס ב"משפחות ש"פ ושב, כ"א כסלו" ס"י (סה"ש) תשמ"ח עמ' 162), הנה הרבי נשאל על כך כמה שאלות, ומתן: "האם גם הבנות צריכות להדליק?", והשיב: "יש לעיין ולבדוק בכל מקום לגופו של עניין את התוצאות בפועל, באיזה אופן יוסיפו בחינוך" שיחת כ"ד כסלו בעת היחידות לאורחים ס"ו, 'התועדויות' תשמ"ח ח"י עמ' 91, בלתי מוגה). ולמעשה, המשיך הרבי לציין את 'מנהג בית הרב' שהבנות אינן מדליקות, גם בשנים הבאות – בסה"ש תשנ"ג ח"א עמ' 194 הערה 84, וכן בסה"ש תשנ"א ח"א עמ' 165 הערה 110. וראה שיחות קודש תשל"ה ח"א עמ' 34. ראה גם אנציקלופדיה תלמודית ערך 'חנוכה', כרך טז עמ' רמח ורב, ובהצויין שם.

(64) ליקוטישיחות חלק ל' שם. ועיין במשנה ברורה סי' תרע"ה ס"ק ט. (65) ליקוטישיחות חלק ל' שם. ועיין במשנה ברורה סי' תשנ"ג ח"א עמ' 194 הערה 84, וכן בסה"ש תשנ"א ח"א עמ' 165 הערה 110. וראה שיחות קודש תשל"ה ח"א עמ' 34. ראה גם אנציקלופדיה תלמודית ערך 'חנוכה', כרך טז עמ' רמח ורב, ובהצויין שם.

(66) ליקוטישיחות חלק ל' שם. ועיין במשנה ברורה סי' תשנ"ג ח"א עמ' 194 הערה 84, וכן בסה"ש תשנ"א ח"א עמ' 165 הערה 110. וראה שיחות קודש תשל"ה ח"א עמ' 34. ראה גם אנציקלופדיה תלמודית ערך 'חנוכה', כרך טז עמ' רמח ורב, ובהצויין שם.

פרטי שלה, שלא רצתה לברך במקום בעלה, וא"כ אין זו הוראה לאחרות.

(65) ספר המנהגים לעניין ג' טפחים ועשרים אמה – נחשב הגובה לפי השלחבת, ולעניין עשרה טפחים – לפי בסיס הנרות, ובכל אופן, לא לפי בסיס החנוכיה (ראה שו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' סה אות ב' ושי"ט).

(66) שו"ע סי' תרע"א ס"ו.

(67) חשוב שתשלחבת תהיה למעלה מזו של שאר הנרות. ראה משנה ברורה סי' תרע"ג ס"ק. ובהנסמך לעיל הערה 65.

(68) ספר המנהגים, שו"ע סי' תרע"ג ס"א בהג"ה ונו"כ. רבים מאנשי אינם מקפידים שיהיה השמש דווקא "ממעל", ומניחים אותו בצד, בנפרד (על גבי פמט וכדומה, ויש מניחים משמאל למנורה) ו"א"ש שכך נהגו רבותינו.

(69) ספר המנהגים שם. ומשמע, שלדעת הרבי טילטול טפח מהווה הזזה (בשו"ת שצויינה שם לא הוגדר המרחק כלל). ועי' שערי הלכה ומנהג או"ח ח"ב ס"ע ר"י. ח"י ס"ק קצח ס"ב.

(70) שו"ע סי' תרע"ד ס"א בהג"ה.

(71) לקויש ח"יה עמ' 456, וע"י.

(72) סי' תרע"א ס"ו, לבוש וט"ו שם.

(73) רמ"א סי' תרע"ז ס"א, ט"ז ומ"א שם. בעניין פנימיות של ישיבות ומוסדות חינוך, בסי' 'חובת הדרי' (עמ' קו) כתב שהתלמידים כבני-בית וחובתם מדינת בחדר האוכל, ואם ירצו – יכונו שלא לצאת בהדלקה שחברד האוכל ואו"ח ידליקו בברכה בחדר השינה. ובשו"ת אגרות-משה (או"ח ח"ד סי' ע' אות ג' וי"ד ח"י סי' י' אות ה') ומנחת-יצחק (ח"י סי' מה) כתבו שמן הדיו עליהם להדליק בחדר השינה כיוון

נרות, שהוא מוקדם לפחות בכ-20 דקות מזמן ההדלקה בכל יום, יש להקפיד לצקת יותר שמן, כדי שידלקו הנרות לפחות חמישים דקות אחרי שקיעת החמה (את המדליקים בנרות מוצקים יש לעורר שידליקו בנרות גדולים יותר מבכל יום).

יש לזכור [במקביל] להדליק היום נר חנוכה במקומות ציבוריים, כפי שהנהיג הרבי, ולעשות זאת אחרי פלג המנחה (שהוא היום מעט אחרי 3:35 אחה"צ).

הדלקה בבית-הכנסת:

החנוכיה בכותל דרום, והנרות ממזרח למערב⁵¹ (גם בבוקר). מקומם גבוה, למעלה מעשרה טפחים⁵². מדליקים במנחה לפני עלינו, ואין ממתנינם (גם בכל יום) לשקיעה⁵³. מתחילים להדליק בצד ימין⁵⁴. אחר-כך שרים 'הנרות הללו' בניגון הידוע⁵⁵.

אין אדם יוצא ידי חובתו בנרות בית-הכנסת,

אחרי שנת תשמ"ח, כאשר חזר מן האהלו סמוך לשקיעה: הדליק נר חנוכה, נר שבת, ואחר-כך התפלל מנחה בציבור. (50) לוח ידבר בעתו. שו"ע ורמ"א סי' תרע"א סי'. (51) פרימגדים סי' תרע"ה בא"י סי' ב. לגבי מיקום השמש, כתב בכ"ף החיים סי' ק מא שנהגים תמיד – גם בביהכ"ני – שהשמש למעלה מן הנרות, ע"פ מהרי"ל "שרפים עומדים ממעל לו". וכן מובא מסי' קב הישר פרק צו, שהשמש דוגמת כה"ג בביהמ"ק. וראה מהנהגים שונים בנטע"י ובר"א – חנוכה פ"ב סי' ב' ושי"ב, והמובא להלן הערה 68. (52) אלא מברכים מפלג המנחה ואילך, ראה ב"ח ר"ס תרע"ב ופרי"ח סי' תרע"ט. בשיחות קודש תשכ"ג עמ' 401, ר"ד מנר ג' דחנוכה, איתא: "כ"ק אדיש דיבר עם הרש"ל [הרה"ג הרה"ח ר' שמואל לוויטין ע"ה] על-דבר שימי חנוכה יתפללו מנחה בשעה 3:30, בכדי שהדלקת נרות בביהכ"ני יהיה בזמן פלג המנחה". ואכן ידוע ומפורסם, אשר כ"ק אדמו"ר זי"ק מאוד לא להדליק לפני פלג המנחה, אפילו בימים שהיו כנוסים וכו". וכ"ה באג"ק ח"י עמ' רכח. וע"ע התקשרות גיליון עג, עמ' 13 הערה 4, ודיוק המסופר שם – ביכפר חב"ד, גיליון 740 עמ' 76. (54) שו"ע ואחרונים סי' תרע"א סי' א. וע"ע שו"ת הצמח"ד צדק א"י ח"י סי' ס"ה, ובהתקשרות גיליון רעד עמ' 18. וראה לעיל בפנים ובהערה 68. (55) ספר הניגונים ח"א, ניגון נג. בשנים האחרונות ניגנו זאת בניגון של הרבי בכל יום.

ואפילו שליה הציבור שהדליקם צריך לחזור ולהדליק בביתו, אך לא יברך "שהחיינו" בביתו, אלא אס-כן מדליק להוציא גם את בני-ביתו ידי חובתם⁵⁶.

"כדי להוסיף בהתעוררות דנר-חנוכה, כדאי שתהיה מנורה דלוקה בבית-הכנסת (שכולם מתכנסים שם) במשך כל המעט-לעת, אם אין חשש כלל שישחקו התינוקות"⁵⁷.

"מהנכון להחזיר עטרה ליושנה – לצייר את מנורת המשכן והמקדש כשקניה באלכסון, כדעת רש"י והרמב"ם, ועל-פי-זה יש מקום לומר שגם החנוכיות⁵⁸ כדאי לעשות קניהן בא"כסוף. ולמה לשנות בגוף המנורה שקניה היו ביושר ולא כחצי עיגול"⁵⁹.

הדלקה בבית:

"הציווי 'זה א-לי ואנוהו – התנאה לפניו במצוות', כולל בנוגע לחנוכה – מנורת חנוכה נאה"⁶⁰.

(56) רמ"א סי' תרע"א סס"ז ושערי תשובה שם. (57) סה"ש תשי"ג ח"א עמ' 193 הערה 81. "שערי הלכה ומנהגי א"י ח"ב סי' רפ (וראה ד"מ תרע"ב סי' ס"ק א. אנציקלופדיה תלמודית כרך טז, ערך 'חנוכה', עמ' 139. ואולי משום כך נפוץ להדליק בבית-הכנסת בנרות הרגילים, הדולקים זמן רב, ולא בשמן). (58) כמדומה, זהו שימוש נדיר של הרבי (בשיחה מוגהת) במילה מחודשת זו. (59) ליקוטי-שיחות חכ"א עמ' 169 והערה 44 [וראה 'התקשרות' גיליון ח"י עמ' 11, שהורה הרבי לצא"ח שבבית-בירה יתן לוותר בעניין צורת המנורה, כיוון שכמה מגדולי ישראל עוד בימי הרמב"ם חלקו עליו בה, משא"כ בציור הלוחות מרובעות שמפרש בשי"ס]. והמדובר כשעושים אותה קנים בדוגמת המנורה, ובפרט בהדלקות פומביות. אבל אין קפידא לעשות בצורה כזו דווקא, ואדרבה רבים מהחסידים בדורות הקודמים נהגו להדליק בחנוכה ללא קנים [עם דופן, ראה לקו"ש ח"ה עמ' 456, ואולי נובע הדבר ממה שהיו מדביקים את הנרות בכותל עצמו ללא חנוכיה, כמבואר בסידור אדה"ח], ואף בסי' ימי בראשית עמ' 50 נדפס צילום מכ"ק אדמו"ר מהור"י: בחנוכה תשי"ג, שהדליק בחנוכיה כזאת. אך לפעמים כששהה הרבי בספריה (וי"א שכן נהג גם בביתו), הדליק בחנוכיה פשוטה, ללא קנים וללא דופן. וה"י פעמים שהדליק בחנוכה ללא דופן עם קנים מרובעים, והשמש באמצע בין הנרות. (60) סה"ש תשי"ג ח"א עמ' 207 [אף שא"צ כלי, ראה סידור

ורוגמתה היא הטלית שיש בה ד' כנפות, שאז חיבת במצוות ציינית. ועניין המרכבה הוא – שאינו מציאות לעצמו, וכל עניינו הוא הביטול אל הרוכב עליו, כדי שעל-ידי זה יוכל הרוכב להגיע לעלות מלמטה למעלה. ואילו ה"געשמאק" בעשיית טובה ליהודי הוא – לא עניין של רצוא מלמטה למעלה, אלא להיפך – המשכה מלמעלה למטה, דכיוון שהוא עושה טובה להזולת, הרי מוכח שהזולת

רבינו הזקן קרא לבניו, אדמו"ר האמצעי, הר"ר חיים אברהם והר"ר משה, וגם הצמח-צדק היה נוכח, וכשראשו נשען על שתי ידיו, שא"ל אותם, מהו החילוק בין 'משכילי' ל'עובדי'?

למקום כזה שלולי המרכבה לא היה יכול להגיע לשם, ועל-דרך זה למעלה – שהרי "למעשה יריך תכסוף"¹², שלכן עבודה צורך גבוה¹³, וכדרשת חז"ל שהקב"ה אמר למשה "היה לך לעזרני", "מיד אמר לו ועתה" יגדל נא כוח אדני¹⁴, שכן, "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מוסיפין כוח בגבורה של מעלה... ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום כביכול מתישין כוח גדול של מעלה, דכתב¹⁶ צור ידרך תשי"ז¹⁷.

ומזה מובן, שהעניין של געשמאק בציצית (כפי שהוא בעולם האצילות, גם בהיותו בעולם העשייה) הוא – שאינו מציאות לעצמו כלל, וכל עבודתו היא באופן של רצוא ותשוקה שעל-ידו יתמלא רצונו של הרוכב. כלומר: אף-על-פי שעניינה של מצוות ציצית בפשטות שעל-ידה נעשה המשכת חוט המהקיף העליון¹⁸, אבל אף-על-פי-כן, הפעולה שנעשית על-ידי זה הוא עניין ה"תכלת", מלשון תכלה וכליון¹⁹, שזהו עניין המרכבה, שאינו מציאות לעצמו, אלא עומד בתשוקה

חסר בערכו (מטה), ואילו הוא זה שיכול למלא את החיסרון של הזולת (מעלה). וזהו שמצינו בגמרא²⁰ "דמלאכא אשכחיה לרב קטינא דמיכסי סרינא (דלא הוה ליה ציצית... משום כסות לילה), אמר ליה... ציצית של תכלת מה תהא עליה וכו'", והיינו, שהקפידא על כך שיהודי אינו להוט כל-כך ("יאגט זיך ניט") להדר במצוות ציצית היא מצד מלאך – כי, העבודה של מלאכים היא שעומדים ברצוא לעלות מלמטה למעלה (ורק כאשר שולחים אותם באיזו שליחות אזי עניינם הוא שעל-ידם יתמלא רצון העליון, אבל לאחרי שמילאו השליחות חוזרים הם לתנועת הרצוא); מה-שאינ-כן קטינא היה עניינו לעשות טובה ליהודי (המשכה מלמעלה למטה), ורק מצד הקפידא שלמעלה היה אצלו גם ההשתדלות וההידור בציצית.

וזהו גם כללות החילוק שבין מוחין (עניינו של "משכיל") למידות (עניינו של "עובד", שהרי המידות הם התחלת עניין המעשה) – שעניין המוחין הוא באופן של הבדלה

(12) איוב יד, טו. (13) ראה של"ה שער הגדול (כטב, ואילך). (14) עבודה"ק חלק העבודה בתחילתו. (15) שלח יד, יז. (16) שבת פט, א. (17) האינו לבי, ח. (18) סידור (עם דא"ח) שער הציצית ד.ב. אמרי בינה שער הציצית ב.ב. (19) סידור שם. (20) מנחות מא, א (ובפרש"י).

("אפגטרטאגן") והתעסקות עם עצמו, ואלו עניין המידות הוא להשפיע ולהמשיך לזה שלמטה הימנו.

ז. והחידוש שפעלה תורת החסידות הוא בחיבור שני העניינים יחדיו:

נשיאי החסידות היו מונחים בעניינים העמוקים ביותר שבפנימיות התורה, ובפרט שהוצרכו להמשיכם בחכמה בינה דעת; וביחד עם זה, הדגישו את גודל העילוי שבשעשית טובה ליהודי בגשמיות או ברוחניות, כפתגם הבעש"ט הנ"ל.

וכידוע גם מה שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר²¹ אודות המסירת נפש של רבינו הזקן – שהיה צריך לנתק את עצמו ("אפרייסן זיך") מהדביקות באלוקות, ולהוריד את עצמו לעשות טובה ליהודי כפשוטו.

וזהו גם מה שמצינו²² אודות הבעש"ט ש"התפלל כמה תפילות והתענה תעניתים שיוכל להשיב לשואלו דבר בעת עליית נשמתו" – דלכאורה אינו מובן: למה הוצרך הבעש"ט שיהיו ב' העניינים ביחד, "שיוכל להשיב לשואלו דבר בעת עליית נשמתו", הרי אפשר שעליית נשמתו תהיה בזמן בפני עצמו, והמענה לשואלו יהיה בזמן בפני עצמו? – אך העניין הוא, שהנקודה ותכלית העילוי דתורת הבעש"ט שיהיה הייחוד העליון באופן שכפי שנמצאים בעולם האצילות יהיה געשמאק בעשיית טובה ליהודי.

ז. ועניין זה מודגש גם באגרת הקודש הנ"ל אודות ענייניו של י"ט כסלו:

ענייניו של "החג אשר פדה בשלום נפשנו" קשור גם עם עניין הצדקה, כפי שמבאר רבינו

הזקן באגרת-הקודש²³ שהעניין ד"פדה בשלום נפשי" נעשה על-ידי הצדקה שנקראת שלום, והרי עניין הצדקה הוא עשיית טובה ליהודי, אף-על-פי שבשעת מעשה היה יכול להיות מונח בעניינים נעלים ביותר.

ועניין זה "הנחילנו אבותינו הקדושים" (כמו שכתוב באגרת הקודש הנ"ל), היינו, שניתן לכולנו בירושה, והרי בעניין הירושה לא נוגע מעמדו ומצבו של הירש או עבודתו ויגיעתו, אלא להיותו "ירש" הרי הוא בעל-הבית על הירושה.

אמנם, כדי לנצל זאת באופן שיבוא בפועל ממש, הנה בשביל זה צריכה להיות עבודת האדם, ובאופן ד"שנה", שני פעמים, על-דרך מה שכתוב "עזוב תעזוב עמו", ב' פעמים, והרי הכוונה בזה היא "אפילו מאה פעמים" (כדרשת רז"ל בכגון-דא²⁴), וכפי שמביא גם רבינו הזקן באגרת הקודש²⁵, והפירוש ד"מאה פעמים" הוא כדברי הרבי שצריך להמשיך זאת בכל עשר כוחות הנפש כפי שהם בהתרחבות והתפשטות, שכל כוח כלול מעשר, שאז מספרם מאה, ושם נעשה "עמו" – ביחד עם אלוקות, וביחד עם רבותינו נשיאינו, באופן דכולא חד.

* * *

ז. בעשיית טובה ליהודי ישנם שני אופנים – בגשמיות או ברוחניות (כפתגם הבעש"ט הנ"ל); אך ישנו עניין שמחבר שניהם יחד – שזהו עניין התורה:

איתא בגמרא במסכת סנהדרין²⁶: "כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה", והרי מהעניין ד"פמליא של מעלה ופמליא של מטה" נעשה למטה

21 שיחת ליל כ' כסלו תרצ"ג (לקו"ר ח"א

מה, א).

22 תו"ח ס"פ ויחי.

23 ס"ד.

24 ב"מ לא, א.

25 ס"ב. קו"א קסב, ב.

26 על-דרך האמור לעיל (ס"א בגוף השיחה) בענין "פותחין בדבר מלכות" ו"פותחין בברכה".

27 צט, ב.

ביום י"ט בכסלו מתחילים ללמוד שוב שיעורי לימוד התניא (לשנה פשוטה), מתחילת הספר, כפי שנחלקו לימי השנה על ידי כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע.

תחילת הלימוד היום צריכה להיות בעניינים שהזמן-גרמא, ולכל לראש ב'לשון הרב' שבתחילת לוח 'היום יום' (במעלת יום י"ט בכסלו. ואפשר למצוא בו שייכות לכל יום, גם כשאין הקביעות מתאימה, ובפרט כאשר יהיו 'מונחים בזה')⁴⁴.

שחרית: "חסידים נוהגים לטבול לפני תפילת שחרית ד"ט כסלו, כמנהג המקובל מחסידים הראשונים בשם מורנו הבעש"ט, שבערב שבת ובערב יום-טוב, כמו גם בשבת ויום-טוב שחרית טובלים במקווה"⁴⁵. אין אומרים תחנון⁴⁶.

יום שני

חג הגאולה – כ' בכסלו

יום (ועיקר) ההתוועדות (כליל כ') – ראה לעיל בתחילת הלוח' מדברי הרבי. אין אומרים תחנון⁴⁶.

יום שישי, ערב חנוכה

כ"ד בכסלו

מקדימים להתפלל מנחה, ומדליקים נר חנוכה בבית הכנסת [וטוב שיהיו עשרה בבית הכנסת בשעת ההדלקה⁴⁷, ובבית [ראה להלן], ואחר-כך נר שבת⁴⁸, אבל אין להתפלל מנחה ביחידות לצורך כך⁴⁹. מכיוון שמדליקים היום לפני זמן הדלקת

הש"ס בחו"ל, היה מודיע במברק איזו מסכת הוא לוקח³⁹.

בחלוקת הש"ס כמה עניינים⁴⁰:

א) תלמוד תורה של המסכת אשר לקח (חלקו. ב) לימוד המסכת בתוך חלק מלימוד כל הש"ס. ג) כאילו לומד (בשותפות) את כל הש"ס כולו. ד) נחשב כלימוד בעשרה ויותר. ה) מקנה ומזכה לכל אחד ואחד מהמשתתפים חלק בלימודו.

"בטש ידביקו בכותלי בית-הכנסת רשימת המשתתפים בחלוקת הש"ס, ויהיה לחיזוק ולזיכרון טוב בהיכל ה', והוא מנהג ליובאוויטש"⁴¹.

ואותם הנמצאים במקום אשר, מאיזה סיבה שתהיה, הוא "קטן מהכיל" לחלק כל הש"ס – מצטרפים לחלוקת הש"ס הנעשית בבית מדרשו של הרבי ע"י "מחנה ישראל"⁴².

שיעורי תורה: "לשאלתו מה ילמוד בהמעט-לעת דיום הבהיר... י"ט כסלו... מובן שהלימוד צריך להיות בתורתו של בעל השמחה והגאולה, זאת אומרת, תורת חסידות חב"ד, אם בספריו (כמו ספר התניא, תורה אור ולקוטי תורה) או (ביחד עם הביאורים שנתוספו) במאמרים ושיחות של רבותינו נשיאינו"⁴³.

בסיום התוועדות י"ט כסלו תשי"ב, קודם ברכת המזון, ציווה הרבי להכריז "שאלה שעדיין לא סיימו את לימוד ספר התניא, יודרו לסיימו, כדי שלא להפסיק בין סיום התניא להתחלתו, כמו שבשמח"ת אין מפסיקין בין 'חתן תורה' ל'חתן בראשית'⁴⁴.

39 סי ליובאוויטש וחייליה עמ' 45.

40 מכתב בשה"ש שם עמ' 497.

41 ממכתב בשה"ש תשנ"ב עמ' 496. בית חיינו, גיליון 117 עמ' 29.

42 ספר-המנהגים שם.

43 אגיק ח"כ עמ' סא.

44 ראה הנוסח הנדפס בשיחות קודש (מהדורת תשי"ט) עמ' 125.

45 הכוונה שמי שטרם סיים את התניא, יעשה זאת עוד ביי"ט כסלו, ומייד לאחר-מכן יתחיל ללמודו מחדש מתחילתו.

44 שיחת ליל י"ט בכסלו תשמ"ט ס"ב (תורת-מנחם – התוועדות) ח"ב עמ' 4, ועייש במעלת לוח זה בכלל. ואכן רבים מאנשי נוהגים ללמוד כסדרו מידי יום ביומו (ודיע שגם הרבי הקפיד שידעו אותו), בציבור או ביחידות, ולסיימו ולהתחילו מחדש היום.

45 סה"ש תשי"ב עמ' 19. הובא בספר המנהגים.

46 ספר-המנהגים עמ' 16 ועמ' 92. לוח כולל-חב"ד.

47 לוח כולל חב"ד.

48 ספר-המנהגים, ראה שם הטעמים לזה.

49 קיצור שליה הל' חנוכה, וא"ר ר"ס תרע"ט. וכן נהג הרבי

בעזרכם. קבלו עליכם ללמוד דא"ח באמת, וחיו. יהיה מאוד ביום הזה כי קדוש הוא. לחיים ולברכה!²³

נוהגים לשיר בחג הגאולה את הניגון הידוע על הפסוקים "פרה בשלום נפשי"²⁴. בתקופות שונות²⁵ הורה הרבי לנגן ניגון זה בהתוועדות, ופעם אחת הורה לנגנו כבר בשבת מברכים חודש כסלו²⁶. אף לסיום ההתוועדויות בתקופת י"ט כסלו, לפעמים היה הרבי, בצאתו מההתוועדות [וגם בשבת-קודש הסמוכה וכדומה], מתחיל לשיר "פרה בשלום" או את סיום הניגון "ואני אבטח בך"²⁷.

החלטות טובות: "בקיעות עתים לתורה הנגלית ודא"ח ברבים, וחיווק דרכי החסידות באהבת רעים"²⁸, וכן "בעבודת התפילה ואהבת ישראל"²⁹, ו"בקיום המצוות באור והתלהבות, וכל זה – באופן דמוסיף והולך"³⁰ ב' הקווים דתורה, עבודה וגמ"³¹, בלימוד הרמב"ם, ג' פרקים ליום³², לסייע גם בממונו למוסדות רבותינו נשיאנו³³, ולצאת ב"קריאה לכל אחב"י שליט"א אשר ליבם ער לקול ילד בוכה" – לפעולות נמרצות בהפצת התורה בכלל והפצת מעיינות החסידות בפרט, הלימוד והמעשה גם יחד, ומתוך התלהבות חיות ואור"³⁴.

חלוקת הש"ס:

עצם עניין חלוקת הש"ס הוא מנהג קדום בישראל, ובלשון כ"ק אדמו"ר מהר"י צ"נ³⁵: "המנהג הקדום בתפוצות ישראל לגמור כל הש"ס בכל שנה ושנה בכל עיר ועיר, ובמקום שאפשר – בכל בית-כנסת ובית-מדרש על-ידי חלוקת המסכתות". וידועה השתדלות כ"ק אדמו"ר הזקן בזה, וזה לשונו³⁶: לגמור כל הש"ס בכל שנה ושנה ובכל עיר ועיר לחלק המסכתות על פי הגורל או ברצון, ועיר שיש בה מגיינים הרבה – יגמרו בכל מניין ומניין, ואם איזה מניין קטן מהכיל – יצרפו אליהם אנשים מאיזה מניין גדול, בכל ישנה, חוק ולא יעבור".

אדמו"ר המהר"ש כותב: "ולכל הפחות צריך כל אחד ללמוד מסכת גמרא בשנה"³⁷.

על-פי זה נהגו מאז לסדר חלוקת הש"ס ביום חג הגאולה י"ט כסלו. משנת תרס"ג ואילך, מפני אפס הפנאי ב"ט כסלו, הנהיגו בליובאוויטש חלוקת הש"ס בכ"ד טבת – יום ההילולא של רבינו הזקן, ומשנת תשי"ג שוב נקבע המנהג דחלוקת הש"ס בכמה מקומות [על-ידי הרבי] – ל"ט כסלו³⁸.

כשהיה כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בזמן חלוקת

מקץ תשכ"ד ס"א.

(26) ראה שיחת ש"פ תולדות תשי"ד ס"א, ועוד.
(27) סי' יחג החגים' (להרה"ח ר' מיכאל אהרן ש"י זליגואן, ברוסקין תשנ"ט) עמ' 66.
(28) היום-יום הדיום.
(29) אגיק אדמו"ר מהר"י צ"נ עמ' שכב, ח"ט עמ' שנד.
(30) אגיק חכ"ב עמ' עו.
(31) סה"ש תשי"ג ח"א עמ' 182, תנשי"א ח"א עמ' 191, ועוד.
(32) סה"ש תנשי"א עמ' 191.
(33) אגיק אדמו"ר מהר"י צ"נ עמ' תקנ. ח"ב עמ' תעד.
(34) אגיק כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו חכ"ב עמ' שע.
(35) אגיק שלו ח"י עמ' סא"סב.
(36) אגיק ד"ה י"ה הוכח תוכיח, שבסו"ס התניא.
(37) היום-יום י"ח אדר"ב, ובענייננו, שה"ש תשנ"ב ח"ב עמ' 499.
(38) סה"ש שם עמ' 492, ובמקור: 'תורת-מנחם – התוועדויות' תשי"ג ח"א עמ' 216.

העניין דרוחניות וגשמיות. וזהו גם העניין דב' פעמים שלום, "שלום שלום לרחוק ולקרוב"²⁸ – "קרוב" הוא עניין הרוחניות, שמצד עצמו הוא בקירוב לאלוקות, "השמים שמים לה"²⁹, ו"רחוק" הוא עניין

ידוע הפתגם שאמר הבעש"ט, שלפעמים יורדת נשמה למה בעולם הזה לשבעים-שמונים שנה, כדי לעשות טובה ליהודי בגשמיות או ברוחניות

הגשמיות, שמצד עצמו הוא בריחוק מאלוקות, כיוון שישנה ה"גזירה" ש"בני סוריא לא יעלו לרומי"; והשלום ביניהם נעשה על-ידי התורה, שזהו שבמתן-תורה בטלה הגזירה, כמו שכתוב "וירד ה' אל הר סיני" ואל משה אמר עלה אל ה'", כיוון שזהו עניינה של התורה.

וכפי שפוסק הרמב"ם בסוף הלכות חנוכה (מספרי³⁰) ש"כל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר³¹ דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום".

[ועל-דרך כללות העניין ד"עזוב תעזוב עמו" – שהעבודה צריכה להיות יחד עם הגוף, והיינו, שתמורת זה שמצד עצמו הרי הוא "חמור שונאך", נעשית העבודה "עמו", ושניהם יחדיו ממלאים את הרצון העליון].

ומזה מובן שיש אופן של עשיית טובה ליהודי (לא רק בגשמיות או ברוחניות, אלא) בגשמיות וברוחניות גם יחד – על-ידי זה שלומדים עמו תורה, ועל-דרך מאמר רז"ל³² ש"אביו הביאו לעולם הזה (גשמיות), ורבו שלמדו חכמה מביאו (הן לחיי העולם הזה, והן) לחיי העולם הבא" (גשמיות ורוחניות גם יחד).

חוצה" (כדלקמן סעיף ט).

והעניין בזה:

נתבאר לעיל (סעיף ה) שתכלית העניין דעשיית טובה ליהודי היא גם כאשר נמצאים בעולם האצילות.

ומזה מובן גם בנוגע לעשיית טובה ליהודי על-ידי זה שלומדים עמו תורה – שכפי שהעניין הוא בעולם האצילות, הרי זה פנימיות התורה, חלק הפוד שבתורה, כידוע³³ בעניין ד' החלקים שבתורה, פשט, רמז, דרוש וסוד, שענייניו של חלק הסוד כפי שהוא בעולמות הוא עולם האצילות.

וכיוון שעולם האצילות הוא למעלה ממדידות והגבלות,

– שהרי מדידות והגבלות מתחילים למטה מהפרסא והמסך כו', ששם מתחיל עניין הבריאה בגדרים של קצוות כו', מה-שאי-כן בעולם האצילות שנקרא עולם האחדות, שאין בו חילוקים ולא שייך בו התחלקות, כולל גם עניין המדידה וההגבלה, ומזה מובן, שכל העניינים שבעולם האצילות הם ללא מדידות וללא הגבלות, שלכן יכולים הם להימצא

(31) משלי ג, יז.

(32) ב"מ לג, א.

(33) ראה בהנסמן בלקו"ש ח"א עמ' 36 הערה 57.

(28) ישעיה נז, ט.

(29) תהילים קטז, טז.

(30) נשא ו, כו. וראה לקו"ש ח"א עמ' 349 ואילך.

וש"נ.

בעולם כזה שנקרא עולם האחדות – הרי מובן הטעם שדווקא פנימיות התורה, חלק הסוד שבתורה (שכנגד עולם האצילות), צריך להיות שלא במדידה והגבלה דווקא – באופן של הפצה ("פוצו"), הרבה יותר מאשר לימוד והשפעה על-דרך הרגיל, שלכן נקרא בלשון הקודש בשם "הפצה". וכיוון שפנימיות התורה היא חלק מתורה שבעל-פה, שגדר לימודה צריך להיות בהבנה והשגה דווקא (כפסקדין המ"א³⁴), הרי מובן שגם התפשטות והפצת פנימיות התורה צריכה להיות באופן של הבנה והשגה, כפי שמלוכבת במוח הגשמי, באופן ששייך גם לשכל של נפש הבהמית.

וזהו גם מה שכתוב באגרת הקודש הידועה של הבעש"ט³⁵, שעלה להיכל המשיח ושאל "אימתי קא אתי מר", והמענה היה "לכשיפוצו מעינותיך חוצה":
בביאת המשיח יהיה העולם על מילואו, כדאייתא במדרש³⁶ על הפסוק³⁷ "באתי לגני" – לגנוני, למקום שהיה עיקרי בתחילה, דעיקר שכינה בתחנתונים היתה, ולא רק כפי שהיה מצד בריאת העולם, אלא יתירה מזה, כפי שנתחדש מצד מתן-תורה שאז ביטל הקב"ה את המחיצה כו' – "מחצתי ואני ארפא"³⁸. כלומר, פעולתו של משיח בעולם היא – לעשות כאן למטה מעשרה טפחים "עולם האצילות", וכמו שכתוב³⁹ "ביום ההוא יהיה הוי' אחד ושמו אחד", "כשאני נכתב אני נקרא"⁴⁰, והיינו, שעניין האחדות יומשך גם ב"שמו" – שזהו עניינו של העולם שנקרא "שם כבוד מלכותו"⁴¹.

ולכן, התנאי וההכנה והכלי לזה הוא על-ידי זה שפועלים זאת בתורה – כמאמר הזוהר (בפרשת תרומה)⁴² "קוב"ה אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש אשתדל באורייתא ומקיים עלמא" – שעוסקים בפנימיות התורה, עניינו של עולם האצילות, ומפיצים זאת בעולם למטה באופן של הבנה והשגה בשכל הגשמי. וכאשר כל אחד פועל זאת, אזי ממשך "הוי' אחד ושמו אחד" בד' אמותיו, ומשם – בחלקו בעולם, ואחר כך בכל העולם, והוא עניין הגאולה וביאת משיח בנוגע לניצוץ פרטי מהשכינה שבנפש כל אחד מיישראל, שעל-ידי זה ממשיכים את גאולת השכינה וביאת משיח לכללות ישראל, כמבואר באגרת-הקודש⁴³.

ומכל זה מובן שההשתלשלות בהפצת המעיינות חוצה נוגעת ביחוד בדרא דעקבתא דמשיחא:
עניין זה לא היה נוגע כל-כך בהזמנים שהיו צריכים להמתין ריבוי זמן עד שיהיה גילוי משיח למטה מעשרה טפחים;
אבל כאשר נמצאים בדרא דעקבתא דמשיחא, אשר, "הנה זה עומד אחר כתלנו"⁴⁴ בפועל – הרי כדי שתהיה ההמשכה מלמעלה, צריכה להיות העבודה למטה מעין זה, שזוהי העבודה ד"פוצו מעינותיך חוצה": "פוצו" – ללא מדידה והגבלה, "מעיינותיך" – פנימיות התורה, שזהו עניין עולם האצילות, ועד שיגיע גם "חוצה" – בעולם הזה הגשמי, שזהו פנימיות העניין שמישיח צריך לפעול בגלוי, לעיני כל בשר.

(קטעים מהתועדות י"ט בכסלו ה'תש"כ – בלתי מוגה; יצא-לאור על-ידי ועד הנחות בלה"ק)

34) א"ח ס"ג ס"ב. וראה הל' ת"ת לאדה"ו ספ"ב. וש"נ.
35) כתר-שם-טוב בתחילתו. הביאור ע"פ חסידות – ראה לקו"ד ח"ב (רפ), (ב) ליקוט טז יח (סה"ש תר"ץ עמ' 84 ואילן).
36) שהש"ר רפ"ה.
37) שה"ש ה"א.
38) האינו לב, לט. וראה קה"ר פ"א, ד (ג). המשך

יום ראשון

י"ט בכסלו – חג הגאולה¹⁵

ביום זה לפנות ערב, יצא כ"ק אדמו"ר הקן נבג"מ זיע"א לחירות מבית האסורים ממאסרו הראשון בפטרבורג בשנת תקנ"ט¹⁶. מאחלים: "גוט יום-טוב – לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות תכתבו ותחתמו"¹⁷.

י"ט בכסלו נקרא על-ידי כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ "חג החגים"¹⁸.

י"ט בכסלו הוא 'מתן תורה' דפנימיות התורה¹⁹.

כיוון ש"ט בכסלו הוא 'ראש השנה לחסידות', אפשר עדיין להשלים בו כל מה שחסר עד אז²⁰.

יום-ההילולא: יום זה הוא יום ההסתלקות-הילולא של אדמו"ר רבי דובער, הרב המגיד ממעזריטש נבג"מ זיע"א (בשנת תקל"ג, ומנוחתו-כבוד בעיר אניפול)²¹.
התועדות²²:

"הזקנים, הצעירים גם הנערים, עברו את ה' וקבלו עליכם עול מלכותו יתברך. דעו כי ביום הזה כל אבותינו – מהבעש"ט – יהיו

תהיה רוממות רוח לתלמידים, ובטח יעורר הדבר ביניהם גם 'קנאת סופרים', וכן יעשה את הרושם המתאים על אנשי העיר והסביבה"⁸.

* אף במוסדות לבנות הצי"ע, שינאמו על פרשת החג גם אחדות מהתלמידות, אף שעל-פי הרוב מסייעים להן בעריכת הנאומים, כי חשובה ההשתתפות מצידן, וגם עצם הדבר שהן נואמות – ערך רב לו.

* מסיבות והתועדות י"ט בכסלו שייכות גם לשבתות שלפניו ושלאחריו⁹.

שחרית: הפטרה: "חזון עובדיה" (עובדיה א)¹¹.

היום – סיום לימוד ספר התניא בסדר הלימוד ד'ח'ת'ת', כתקנת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע¹². [וכן נהגו לסיים את לימוד לוח 'היום יום'. וראה להלן].

יש לסיים עד היום¹³ (והיום ככלל) את המסכת שקיבל עליו כל אחד ואחד בחלוקת הש"ס אשתקד.

במנחה אין אומרים 'צדקתך'¹⁴.

8) בקשר לביקורת על הזמנת אישי ציבור שלעת-עתה אינם שומרי תורה ומצוות וכי לאירועים כיו"ב – ראה תגובת הרבי שנדפסה בהתקשרות: סוף גיליון יז.

9) אגיק חיי עמי קצח.

10) אגיק חיי עמי סו.

11) ספר-המנהגים עמ' 32. לוח כולל-חב"ד.

12) וראה להלן הערה *43.

13) ובמדובר להלן על י"ט בכסלו עצמו, הכוונה לחגיגת הסיום ברבים.

14) לשאלה אודות אדם שלא יכול היה לסיים את המסכת לחלוקת השי"ס עד י"ט בכסלו, האם צריך להשלימה אחר-כך, והאם יש איזה עניין לסיים עד כ"ד בטבת [תאריך חלוקת השי"ס בשנים תרס"ג-תשי"ב, כמבואר לקמן], ענה הרבי: "וכל ההקדם ישובח, כמונן" (נדפס ביכפר חב"ד, גיליון 927 עמ' 21).

15) בייט בכסלו, לבש כ"ק אדמו"ר בגדי שבת (יומן תשכ"ה אות קנז, יכפר חב"ד) גיליון 692 עמ' 32. בייט גיליון 14 עמ' 22.

16) וכיוון שלא יצא אדה"ו מבית המגד אל אבנר,

מתועדים ועושים יו"ט גם ב'י בכסלו (בית רבי חייא פי"ח). פרשת היום ביספר התולדות – אדמו"ר הקן, כרך ג, תשמ"ו. מסמכים מקוריים בקובץ 'יכר חב"ד', גיליון 4, מכון 'אוהלי שם' – ליובאוויטש תשנ"ב.
17) היום-יום דהיום. בשה"ש תשי"ב עמ' 19, שמנהג חסידי אדה"ו היה לומר: גוט יו"ט לפני ואחרי מעריב, ובמשך כל המעליע דייט בכסלו כשחסידיים נפגשים.
18) אגיק שלו חיי עמי ל. הקדמת 'היום יום'. נתבאר בלקו"ש ח"ה עמ' 436, חכ"ה עמ' 385.
19) ספר-השיחות תשי"ב ח"ב עמ' 483, וענייני שגילוי למעלה מגילוי פנימיות התורה לעיל.
20) ליקוטי-שיחות ח"ב עמ' 468.
21) תולדותיו בסי' ריבי דובער – הרב המגיד ממעזריטש, הוצאת קה"ת, תשל"ה.
22) בליובאוויטש היו עורכים סעודה (ראה אגיק אדמו"ר מהוריי"ב ח"ד עמ' עג. אגיק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א עמ' טז), וכן בבתי-כנסת חב"ד בכל מקום(אגיק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ה עמ' תמג) ובה אכלו שווארצע קאשע – זכר למאכל אדה"ו בהיותו במאסר – ובבישול והכנת הקאשע ראו זכות מיוחדת (ראה שה"ש תרח"ץ ס"ע 250).

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

שבת-קודש פרשת וישלח

י"ח בכסלו

"לפני ראש-השנה של חסידות צריכים גם-כן ההקדמות על-דרך דימי הסליחות וחודש אלול".

תכנון ההתוועדות ברוב עם:

* יש להכין "תוכנית מפורטת אך לנצל יום זה [י"ט בכסלו] להפצת המעיינות, ובאופן שיהיה רישומו ניכר במשך השבועות והחודשים שלאחרי זה, כיוון שנקרא ראש-השנה לחסידות ודרכי החסידות".

* "פשט המנהג, אשר עיקר ההתוועדות די"ט כסלו הוא באור ליום כ' כסלו, כי הגאולה מהמאסר היתה בעת תפילת מנחה, שלוש שעות אחר זה היה בדירת מנגד בייסורים נפשיים וכו'.

"בכל זה, הרי ככמה וכמה מקומות מתוועדים גם באור לי"ט כסלו, וברכת חסידים עליהם תבוא.

בכלל, שני אופנים בהתוועדות:

"א) לסדרה במקומות רבים בעיר, בכדי שישתתפו גם אנשים כאלו אשר למקום אחר לא היו באים.

"ב) לאסוף כל המתוועדים במקום אחד, אשר אז הנה – ברוב עם הדרת מלך, ההתוועדות תהיה עם הזקנים והגדולים שבחבורה וכו'.

" – ריבוי הכמות, או עילוי האיכות, וידועה השקלא-וטריוא מי מהם עדיף..."

"והצעתו בזה, אשר בלילה הראשון, אור לי"ט כסלו, יתוועדו במקומות שונים (ויודיעו שם אודות ההתוועדות דלמחר). ולמחרת, אור לכ' כסלו, יתאספו במקום אחד להתוועדות...".

* כדאי ונכון שכל אחד ואחד יערוך התוועדות (ומה טוב – ג' התוועדות, "בתלת זימני הווי חזקה" – אחת בעצמו ושתיים על-ידי שלוחיו, או שמשותף בעצמו בשלושתן כיוון שנערכות בזמנים שונים – בליל י"ט בכסלו, ביום י"ט בכסלו, ובפרט קרוב לסיומו ובאופן שיומשך גם בליל כ' בכסלו) – עם עצמו (בכל עשר כוחות נפשו), עם בני ביתו, עם חבריו וידידיו וכיו"ב – כדי להדגיש עוד יותר שכל אחד ואחד הוא גם משפיע, וכמו שכתוב (בשייכות להגאולה) "והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".

* הצעות כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו לאחד מראשוני שלוחיו, בקשר לעריכת התוועדות י"ט בכסלו בישיבה?:

לפרסם מראש את תאריך ההתוועדות ואת סיבתה בקצרה בעיתונות הנקראת על-ידי יהודי המקום; להכין מבין התלמידים כאלו שיחזרו מאמר או על-כל-פנים עניין של דא"ח; וכן לסדר קבוצת מנגנים בסדר מסודר, שבוה

1) ספר-המנהגים עמ' 92.
2) אגיק חטי"ז עמ' קלב.
3) בכל מקום ומקום האפשרי – ספר-השיחות תנשי"א ח"א עמ' 178.
4) הגאולה הייתה לאחר חצות היום (בעת תפלת המנחה), ונמשכה בתוך הלילה דכ' בכסלו (לאחרי ג' השעות וכ"ו עד שהגיע לדירת החסידים); ומטעם זה נהגו רבותינו נשיאינו

לסדר ההתוועדות די"ט בכסלו – באור לכ' בכסלו. ומכיוון שנהגו כן ברבים ובפיסוס – הרי זו הוראה לרבים (ספר-השיחות תשמי"ח ח"א עמ' 155, ושי"ו).
5) אגיק ח"ה עמ' מח. ספר-המנהגים עמ' 93.
6) סה"ש תשנ"ב ח"א עמ' 166.
7) בעיר מרקש במרוקו, אגיק ח"ה עמ' קמו.

מאסר וגאולת רבנו הזקן

מה פירוש השם "פטרבורג" ומה ההבדל בין "תפילין שבראש" לתפילין ש"על הראש"? □ על האירועים שקדמו למאסר אדמו"ר הזקן □ על מה קידש בהיותו בבית-האסורים ומתי בירך אדמו"ר הזקן "הגומלי" על גאולתו? □ צרור עובדות וביטויים, לרגל "חג החגים" י"ט בכסלו

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

המאמר: שאסור למנוע מיהודי הנאה גשמית]. רבנו הזקן נשען בראשו על ידו, הגיב ואמר: אם הנך צודק – אינני יודע, אך לך לשלום. בעקבות שיחה זו ביקש רבנו להפסיק לפרסם כי איננו בעיר (דבר שעשו קודם לכן, כדי למנוע את תפיסתו). בבוקר טבל את עצמו, קרא לאחיו מהרי"ל, לבנו אדמו"ר האמצעי ולבנו השני – ר' חיים-אברהם וציווה עליהם שיצומו. אמר להם שבאותו יום יילקח למאסר. ואכן בערב – לאחר שרבינו הזקן התפלל מנחה – נסע עם מלווייו לפטרבורג.

ביאור שם העיר פטרבורג

ברשימה אחרת מחודש כסלו תרפ"ט ('רשימות' חוברת א עמ' 9-10) מתייחס הרבי לשם העיר שבה היה עצור אדמו"ר הזקן: "פטרבורג" פירושו – העיר של פטר, שם הצאר שבנה את עיר הבירה ונקראת על שמו. "פטר" אותיות "טר"ף. העיר הינה עיר בירה, תוקף של הלעומת-זה המנגדת לירושלים – עיר הבירה של הקדושה.

ואדמו"ר הזקן הוא "פטר" דקדושה להיותו "בן ברוך ורבקה", בנם הבכור (פטר רחם) של ברוך ורבקה, ששניהם מורים על דרגות נעלות: ברוך ראש ומקור כ"ב – "ברוך ראשי תיבות ראש ומקור כל ברכה" (פרדס ערך ברוך –

ברשימותיו של הרבי מחודש טבת תרפ"ט ('רשימות' חוברת ד עמ' 5) וחול-המועד סוכות תרצ"א (שם עמ' 21) מתואר דר-שיח שהתנהל בין כ"ק רבנו הזקן לחסיד ר' שמואל מונקס טרם המאסר:

כשבאו לאסור את רבינו הזקן – בפעם הראשונה הסתתר בבית-החיים. העוצרים חקרו את הרבנית היכן הרבי. כשסירבה לגלות היכוה על לחיה והפילו את אחת משיניה.

בלילה חזר רבנו הזקן לביתו. בשעה מאוחרת הקיש בדלת ר' שמואל מונקס.

רבנו הזקן שאל: ידוע לך כי באו לאסרני? ר' שמואל מונקס: יודע אני.

אדמו"ר הזקן: הרי זו סכנת נפשות.

ר"ש מונקס: מה אומר, אך אצלי מונח שהנך צריך ללכת למאסר.

רבנו הזקן: הרי זו סכנת-נפשות.

ר' שמואל מונקס: ממה נפשך – אם הנכם "רבי", הרי כדור לא ישיגכם, ואם לאו, הרי מגיע לכם עונש, שכן מניין העזתם ליטול מאלפי יהודים את התענוג בעניינים גשמיים?!

[לימים ('תורת-מנחם – התוועדות' תשי"א כרך א עמ' 39) ציין הרבי (שם הערה 77) יסוד לקטע האחרון שבאמרת ר' שמואל מונקס: "יש להעיר יסוד לזה ממאמר רז"ל 'כל הישן בקילעא כו" (עירובין כג,ב). תוכן

הובא בלקוטי-תורה תזריע כב,ג).

ורבקה של ג'ג וד"ר – כלשון המשנה "שתי רבקות של שלוש שלוש בקר של ארבע ארבע", כמבואר בתורה-אור שמכוון: "שלוש שלוש בקר פני אריה... פני שור כו'... ארבע ארבע שהוא (גם) בחינת פני אדם שבחיות המרכבה, שהן ד' בחינות חגת"מ... האבות הן הן המרכבה שהן בחינת חג"ת ודוד הוא רגלה רביעאה".

גם ישיבתו של אדמו"ר הזקן בבית האסורים – כמו רשב"י, מקור פנימיות התורה (וכן אדמו"ר הזקן, מקור תורת חסידות חב"ד) וכן רבי עקיבא (ברכות סא,ב) שהוא מקור לתורה שבעל-פה, וגם אברהם – שבו התחיל "שני אלפים תורה" (ע"ז ט,א), וכן יוסף (שעניינו העברת תורתו של יעקב) – משום שדווקא המזבח ביוכלתו לרדת למטה, ולפעול את בירור המטה.

מחיי המאסר

להלן כמה עובדות וסיפורים על המאסר עצמו. סיפר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בליל כ' בכסלו תרצ"ג וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו מביא זאת ברשימתו 'רשימות' חוברת קעא עמ' 14): חסידים היו מספרים כי בשהותו של אדמו"ר הזקן במאסרו הכניסו (לחדרו) ספל, ומים היו תמיד בחדרו, ולחם, וזה היה מאכלו. בשבת-קודש היו גם-כן מביאים לקידוש בירה או תמד.

בחורף תרצ"ה שמע הרבי מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ סיפור נוסף שקשור במאסר 'רשימות' חוברת קעט עמ' 13):

כאשר הביאו את הסבא לפטרבורג, בחנו אותו בכל החכמות (שבע חכמות). הכניסוהו לחדר מלא ציורים, אדמו"ר הזקן הביט זמן מה על התמונות לבסוף הראה על אחת מהן שהיא טובה, בבארו: אי-אפשר להתהוות יש מיש כי אם על-ידי "איין" באמצע. והצייר הזה – שכה על עצמו בעת הציור.

יתר משחשב המגיד...

ועוד על המאסר 'רשימות' חוברת קסב עמ' 20-21):

רבי לוי-יצחק מברדיצ'וב טען שאדמו"ר הזקן לקח על עצמו עוד יותר מכמו שהרבי (הרב המגיד חשב).

בי"ט-כ' בכסלו תרצ"ג סיפר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ פרטים אודות אדמו"ר הזקן, מהם שלא התפרסמו ב"לקוטי דיבורים" (ראה 'רשימות' חוברת קעב: "מה שלא נדפס").

הנוכחים קפאו על מקומם

סיפור מעניין נוסף (שם, עמ' 14) שכ"ק אדמו"ר הזכירו כמה פעמים בהתוועדותיו (ראה למשל שיחות-קודש עמ' 93):

בעת המאסר, כשנכנס אדמו"ר הזקן למשרד הכלא התחילו הנוכחים לשחוק עליו שהוא חפץ להיות מלך בישראל וכו'. הטלית-והתפילין היו בידו של אדמו"ר הזקן, והתחיל להניח תפילין דרבינו-תם. כשהניח תפילין של ראש והביט במכסה של קופסת הכסף, אם התפילין של-ראש מכוון באמצע הראש, ונטה ראשו לכאן ולכאן, הרי מי שעמד – לא (היה) יכול להתיישב, ומי שישב לא (היה) יכול לעמוד.

ואמר אדמו"ר הזקן ש"וראו כל עמי הארץ" אמור על התפילין של-ראש – היינו שניצב כמו נד, נעשים קפואים (קופאים על מקומם).

בהתוועדות מוצאי שבת-קודש פרשת שלח תשל"ט (שיחות-קודש תשל"ט כרך ג עמ' 248) הזכיר הרבי סיפור זה והפיק מכך את ההוראה:

מכיון שסיפור זה הגיע לידינו – הרי (על-פי תורת הבעש"ט) מזה גופא הוכחה שיש לזה שייכות אלינו, ויש ללמוד מכך.

והוא: יהודי נקרא שבעיצומו של יום (או לילה) ובאמצע "יהוה" של עולם-זהה, מסוגל הוא להחליט ולהתייצב באופן של גאולה למרות שרוע קודם לכן הוא היה במעמד ומצב רק של כזה אשר "בשם ישראל יבונה" – מתהפך הוא מן הקצה אל

הקצה "בשעתא חדא וברגעא חדא", והוא נהיה דבר אחד עם קודשא-בריך-הוא, עצמות ומהות.

"תפילין שבראש" ולא ש"על הראש"

לסיפור האמור יש תוספת – כך מספרים חסידים – שאותה הזכיר הרבי בכמה הזדמנויות (ראה שיחת שבת-קודש פרשת עקב תשכ"ט – שיחות-קודש תשכ"ט כרך ב עמ' 348-349; שיחת י"ט בכסלו תש"כ – שיחות-קודש תש"כ עמ' 148):

כשנשאל אדמו"ר הזקן הרי יהודי נוסף הניח גם הוא תפילין ומדוע לא פעלו תפיליו על אומות-העולם? השיב אדמו"ר הזקן: כדי שהתפילין יפעלו צריך שאכן יקויים בהמניח "תפילין שבראש" ולא רק שעל הראש, כלומר: דווקא כשהתפילין פועלים פעולתם בכל ענייני הראש כדרגה הנעלית שבהנחת תפילין.

"טוב לבריות"

באיגרתו (נדפסה גם בתחילת 'היום יום') מציין אדמו"ר הזקן כי הגאולה היתה ב"יום ג' שהוכפל בו כי טוב".

בשנת תשל"ח (שיחות-קודש תשל"ח כרך א עמ' 242 ואילך) התעכב הרבי על פרט זה, הקשור ל"טוב לשמים וטוב לבריות" וקישר זאת לסיפור על שהותו של אדמו"ר הזקן

(בשעות שלאחר מאסרו) בבית של ה'מתנגד' מספר שעות:

מתנגד זה ידע על שחרורו של רבינו ממאסר כפי שנוכח בכך בעיני בשר, ולמרות זאת ציער את אדמו"ר הזקן כדי לפעול אצלו מצב הפכי מגאולה – דבר שהוא היפך שכל הפשוט (ועוד חשב שהוא עושה עניין טוב, השראת נוסח התפילה כמו לפני-כן כו!):

ואילו אדמו"ר הזקן, למרות הצער הרב שהלה גרם לו, הרי (לא הסתפק בכתיבת ההוראה ש"לא להרחיב עליהם פה או לשרוק עליהם חסיושלום") נהג באותו יהודי דרך-ארץ באופן של "טוב לבריות" לא הסתפק במחשבה ודיבור, אלא עשה זאת במעשה (שתיית התה שהלה הכין לו, באומרו תנו כבוד לאכסניה!):

שלימות הגאולה בחנוכה

לא מצינו בבירור מתי בירך כ"ק אדמו"ר הזקן ברכת הגומל לאחר שחרורו, אך מכיוון שידוע ששב מפטרבורג לאזור מגוריו ויטעבסק "ביום ג', ב' דחנוכה" ו"התעכב שם כל ימי החנוכה", הרי לאור פסק-דינו ש"לא יברך החולה (ברכת הגומל) עד שיחזור לבוריו לגמרי" מסיק הרבי (ראה שיחות-קודש תשמ"א כרך א עמ' 597) שעשה כן בימי החנוכה. ומכך נמצא ששלמות גאולת י"ט כסלו היתה בחנוכה.